

Kognitivní vývoj v celoživotní perspektivě (se zaměřením na Piagetovu teorii)

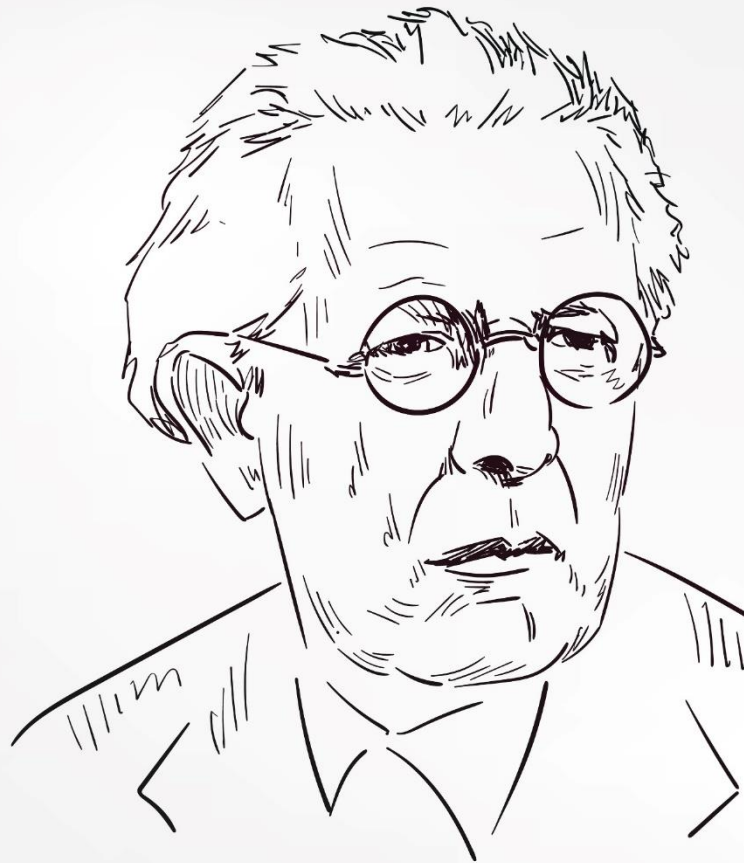
MIROSLAVA NOVÁKOVÁ SCHÖFFELOVÁ

Nejdříve trochu opakování

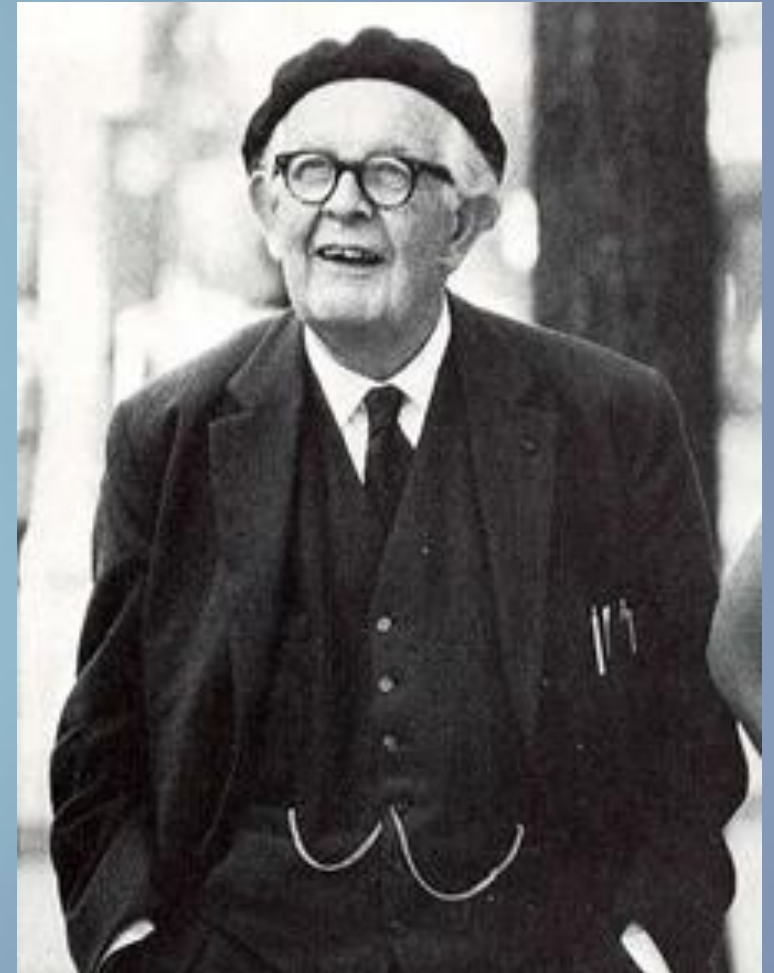
Kognitivní vývoj

- ▶ Vývoj schopnosti myslet
- ▶ Celoživotní proces
- ▶ Klasický spor v psychologii
- ▶ Nature X Nurture: role biologických vlivů (zrání) vs. role prostředí, (učení/významného druhého/socio-kulturních vlivů)
- ▶ Teorie a jejich zástupci – viz Úvod do psychologie ZS nebo **Thorová str. 245-254 – nastudujte**
- ▶ Ukázka sporu: zrání vs. učení – PIAGET VS VYGOTSKÝ – úvod do psychologie, vývojová psychologie

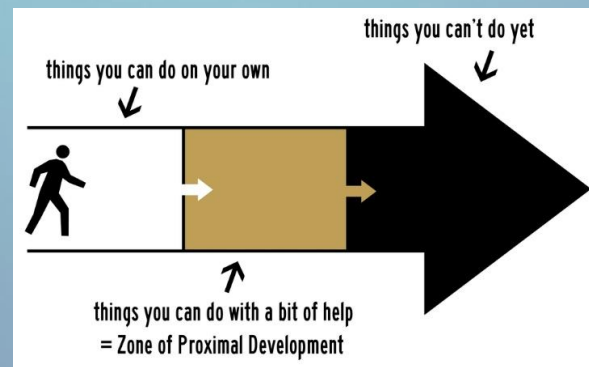
J. Piaget - Genetická epistemologie

- ▶ Původ v genetice a jasně daných zákonitostech vývoje
- ▶ Intelligence se mění v čase v důsledku **biologického zrání** dítěte a adaptace (na) prostředí
- ▶ **Vývoj předchází učení**
- ▶ Vývoj jako pohyb „**zvnitřku ven**“
- ▶ Vývoj jako **nahrazování** způsobů myšlení jinými

Lev Semjonovič Vygotskij - Socio- kulturní teorie

- ▶ počátek vývoje v kultuře, ne v jedinci
- ▶ Vývoj od nižších psychických funkcí k vyšším „transformace“
- ▶ Vývoj psychických funkcí „zvnějšku dovnitř“
 - ▶ Důležitý odkaz Vygotského pro diagnostiku, intervenci a pedagogiku
- ▶ Učení táhne vývoj - ZPD

Teorie učení J. Piageta

► 2 důležité odkazy Jeana Piageta

1. Popis procesu inteligence jakožto typů adaptace na prostředí = vývoj jako vytváření schémat pomocí procesů:

ASIMILACE

AKOMODACE

2. Periodizace kognitivního vývoje

Ad 1) Vývoj = vyvážení schémat

Vytváření schémat:

A) Asimilace

- ▶ Začlenění nových zkušeností do již existujících schémat

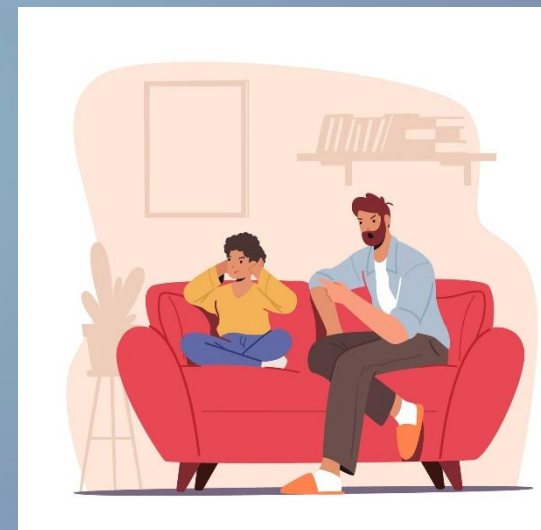
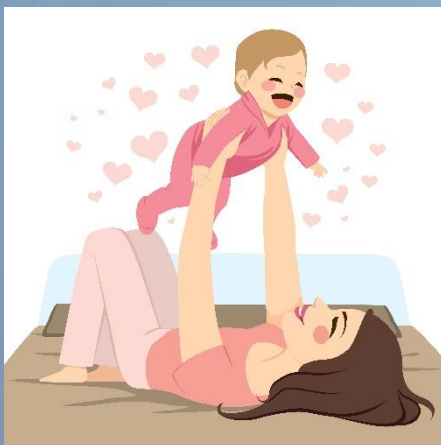
B) Akomodace

- ▶ Nové zkušenosti mění stávající schémata nebo vytvářejí zcela nové
- ▶ Ekvilibrium
- ▶ Vývoj = nahrazování starých schémat novými (narozdíl od Vygotského)

Periodizace kognitivního vývoje dle Piageta

1. **Senzomotorické stádium (do 2 let)**
2. **Předoperační stádium (2 – 7 let)**
3. **Stádium konkrétních operací (7 – 11 let)**
4. **Stádium formálních operací (11/12 – 15/20 let)**

1. <https://www.youtube.com/watch?v=gnArvcWoH4I>

Stádium konkrétních myšlenkových operací

- Stádium KONKRÉTNÍCH myšlenkových operací
- Dítě začíná PROVÁDĚT OPERACE
- Ale stále ještě pouze s KONKRÉTNÍM obsahem
- Pojdme se podívat na to, v čem je změna

<https://www.youtube.com/watch?v=8TnZoo4V1Yk>

Bratři:

<https://www.youtube.com/watch?v=SrBp1Ojt5Z0>

Stádium konkrétních myšlenkových operací

- Dítě už v myšlení nespolehá jen na svoji vlastní zkušenost
 - Používá jednoduchou induktivní logiku , postupuje od konkrétní zkušenosti k vyvození závěru
 - Jaké operace???

- **Chápe reverzibilitu (vratnost)**
 - dokáže mentálně vrátit akci na její začátek , zopakovat ji (sleduje tedy své myšlenky)
 - Předpoklad metakognice
- **Chápe princip konzervace:**
 - rozumí tomu, že předměty si zachovávají některé své vlastnosti (váhu, množství) i když mění svůj vzhled
- **Myšlení má inferenční charakter**
 - spojením informací dokáže vytvářet nové závěry - dokáží řešit jednoduché **sylogismy** (*Pes a kůň se pohybují vždy společně. Pes jde do lesa. Co dělá kůň? ...*) (deductive reasoning)
 - <https://www.youtube.com/watch?v=zjJdcXA1KH8>
- **Ovládá decentraci**
 - pro posouzení řešení úkolu není závislé na jednom hledisku , dokáže tedy uvažovat o více aspektech zároveň (důsledky/souvislosti pro vývoj morálního vědomí a vývoj emocí)
- Dokáže **třídit** (klasifikovat)
 - podle určitých vlastností do tříd nebo hierarchicky. Od největšího po nejmenší apod. do množin a podmnožin
 - hojně procvičováno v různých předmětech zš

Stádium formálních myšlenkových operací

- ▶ Konkrétní myšlenkové operace – logika je, ALE
- ▶ Například JEŠTĚ nedokáže myslet abstraktně a hypoteticky
- ▶ V čem je změna?
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=3F1O4BGgW64>
- ▶ schopnost uvažovat hypoteticky bez ohledu na realitu
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=D9BoAn9IRqE>
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=YgEAnO26p5w>

Stádium formálních myšlenkových operací

- ▶ Není cílem poznat svět jaký je, naopak dokážou uvažovat nad tím, jaký by být mohl
- ▶ V okouzlení nad svou schopností imaginace řešení problémů dochází ke značné kritičnosti
- ▶ Pubescent je nově schopen anticipovat budoucnost
- ▶ souvislost s potřebou seberealizace a s novým pohledem na hodnocení aktuálních výkonů.

A dále???

- ▶ **Postformální stádium** (ROZVOJ Piagetovy teorie)
- ▶ **Arlinová** (a jiní autoři) (za **Piagetem**)
 - ▶ **etapa hledání problémů** = člověk během ní spíš klade otázky, než aby dával odpovědi na otázky položené, samostatně tvoří náměty

Mladá dospělost

- ▶ **fáze postformálního myšlení** (neboli dialektického podle Piagetovců)
 - ▶ jedinec bere v úvahu různé aspekty problému, jeho mnohoznačnost i celkový kontext
 - ▶ sebekritičtější, schopnost smířit se s nejednoznačností a proměnou
 - ▶ větší tolerance k názorům druhých
- ▶ změna původního kontextuálního dualismu (tj. rozlišení, co je dobré a co zlé) na komplexní kontextuální relativismus
- ▶ změna v metakognici - uvědomování si limitu vlastního uvažování
- ▶ rozvoj praktické inteligence – uplatnění poznávacích schopností v konkrétních situacích zahrnuje i mnohé soc. kompetence a emoční inteligenci (jedná v souladu s kontextem a bere v úvahu i potřeby ostatních lidí)

Střední dospělost

- ▶ stagnuje fluidní inteligence, krystalická inteligence se udržuje příp. se může i zlepšovat
- ▶ tempo myšlení se může zpomalovat, ale výsledek zase bývá kvalitní
- ▶ postformální uvažování se dále rozvíjí * střízlivější, kontextuální uvažování * v krajním případě pragmatismus (co je užitečné)
- ▶ praktická inteligence dosahuje vrcholu * riziko zafixování stereotypů

Pozdní dospělost

- ▶ značný vliv zkušenosti a způsobu života, dědičnosti
- ▶ postupný pomalý pokles fluidní inteligence * krystalická inteligence se nemění a může se dále rozvíjet
- ▶ selektivní rozvoj některých schopností a zásoby určitých informací (vlivem dlouhodobé specifické zkušenosti)
- ▶ postformální myšlení - příliš se nemění; účinné využívání informací a používání vlastních schopností, preferují kompromis jako řešení různých situací
- ▶ narůstá kognitivní rigidita (nechuť k novým postupům v zaměstnání apod.)

Stáří

- ▶ stárnutí má následek různé strukturální i funkční změny mozku – úbytek mozkové tkáně (atrofie)
- ▶ kognitivní plasticita (tj. schopnost využít svůj potenciál) po 60. roce klesá
- ▶ pokles fluidní inteligence, krystalická se stále zásadně nemění

- ▶ po 85. roce – dediferenciace intelektových schopností (stírají se rozdíly, úbytek všech funkcí)
- ▶ další pokles fluidní inteligence, zhoršování krystalické inteligence
- ▶ stereotypní užívání osvojených znalostí a způsobů uvažování
- ▶ další úbytek komplexity uvažování (koordinace jednotlivých kognitivních funkcí)